

Μίμης Ανδρουλάκης

Με τη Ρωμιοσύνη ως θρησκεία

Η αποκρυπτογράφηση του Μίκη Θεοδωράκη μέσα από μια πλειάδα μαρτυριών, διηγήσεων και ερμηνειών από έναν πολιτικό που τον έζησε από κοντά, παθιάστηκε μαζί του και τον περιγράφει ως «Τρελό του Θεού» που ενσωματώνει τις αντιφάσεις της εποχής

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΝΙΚΟΣ ΚΟΥΡΜΟΥΖΗΣ

Το ερώτημα που διαπερνά κάθετα το πολιτικό αφήγημα του Μίμη Ανδρουλάκη είναι σχεδόν καθολικό: Ποιος είναι ο Μίκης Θεοδωράκης; Ποιος είναι οι ακροστικίδες που συνθέτουν το παζλ της γεωμετρίας του; Με νωπές τις μνήμες από το πρόσφατο συλλαλητήριο, το βιβλίο έρχεται να κορφολογήσει μεταιχμιακές στιγμές της

Η ιστορία του Μίκη είναι σαν της Σεχραζάτ, ισχυρίζεται ο συγγραφέας. Αποστρέφεται την ευθεία γραμμή

πρόσφατης νεοελληνικής Ιστορίας, σε πολιτικό και πολιτιστικό επίπεδο, κάτω από το κυρίαρχο ιδιοσυγκρασιακό πνεύμα του «ψηλού».

Η ιστορία του Μίκη είναι σαν της Σεχραζάτ, ισχυρίζεται ο συγγραφέας. Αποστρέφεται την ευθεία γραμμή. Ένας λέει μια ιστορία, στην οποία κάποιος άλλος αφηγείται μια άλλη και ύστερα ένας τρίτος και δώσ' του. Η τέχνη θα του σώσει εν τέλει τη ζωή, όπως και στη μυθική βεζιροπούλα

από τη συμφωνική σουίτα του Νικολάι Ρίμσκι - Κόρσακοφ. Όσο ο χρόνος της μνήμης βαδίζει αντίστροφα από τη ροπή του χρόνου, είμαστε τελικά ό,τι θυμόμαστε. Ο οιδιπόδειος Μίκης κατανούσε τις συγκυριακές διαθέσεις του σμίνους. Πηγαίνει προς τα δεξιά και οραματίζεται εξιλέωση; Πηγαίνει προς τα αριστερά και αισθάνεται ανάταση; Αν συνδυαστεί η σολωμική παραφορά της «Τρελής μάνας» με τον επικό συναισθηματισμό του «Κάντο Χενεράλ», για παράδειγμα, έχουμε τη δημιουργία ενός κομβικού σημείου συνάντησης: την Ανάσταση. Που όλοι προσδοκούν. Τουλάχιστον στο μυαλό του μουσικοσυνθέτη.

Θρησκευτική θεμελίωση

Περνώντας από το ένα άκρο στο άλλο, υπερπηδώντας τις πάγιες οριοθετήσεις, η Ρωμιοσύνη για τον Μίκη αποκτά σύσταση θρησκευτικής θεμελίωσης. Ο ίδιος σ' αυτήν τη σχέση ταυτότητας γίνεται διαδοχικά θέση και αντίθεση που παλεύει με τον εαυτό του, όταν δεν μάχεται τους άλλους. Έτσι ο πολεμικός Μίκης μεταμορφώνεται διά των εναντίων στον οικουμενικό. Η πρωταρχική πληγή ερεθίζεται ξανά και ξανά. Υπερβάλλει συχνά και αισθάνεται γύρω του τη μυρωδιά της προδοσίας. Η διαλεκτική της οποίας είναι συνώνυμη με τη ζωή. Ο Μίκης της ιλιγγιώδους μετακίνησης. Απο-

συνάγωγος και συνάμα μέσα στη μυθολογία του παντός. Ο Ανδρουλάκης σημειώνει ότι ο Μίκης ενσωματώνει σχεδόν τις αντιφάσεις μιας εποχής. Είναι ειρωνικός κατά την αρχαιοελληνική έννοια, «δεν λέει ό,τι λέει και λέει ό,τι δεν λέει». Ο λόγος του παιγνιώδης και μεταφορικός. Μοιάζει με τον «Τρελό του Θεού», όπου στο όνομα των αδικημένων πλασμάτων αποκτά το δικαίωμα να ορθώνεται μπροστά στον καταραμένη φύση της εξουσίας. Με αυτό το δάνειο από το έμμετρο δράμα «Μπορίς Γκοντουνόφ» του Πούσκιν, ο συγγραφέας σκιαγραφεί το θεμελιώδες μοτίβο συμπεριφοράς του Μίκη. Το βιβλίο ξεκινά με τον αφηγητή

Μίμης Ανδρουλάκης
ΣΑΛΟΣ ΘΕΟΥ

Εκδ. Πατάκη, 2017, σελ. 527
Τιμή: 19 ευρώ

δύλωση ο Ανδρουλάκης αρχίζει να υφαίνει τον δρόμο του μεταξίου με τα πολλά αγκάθια. Εν αρχή, η περιοδεία στις ΗΠΑ την περίοδο '72-'73. Ο σταρ του αντιδικτατορικού αγώνα και η σύνδεσή του με τον σχεδόν αποστασιοποιημένο Νερούδα, τον οραματιστή Αλιέντε και τον πανούργο Κάστρο. Από τη μια ο εγωκεντρικός Μίκης της «Συμπαντικής αρμονίας», του αδιαίρετου όλου, από την άλλη μεριά, αρκετά χρόνια πριν στο Παρίσι, ο καινοτόμος μουσουργός με έργα όπως το «Antigone». Υποτιθέμενος πατέρας του ο Βάκχος και από κει και πέρα η Μουσική και η Πολιτική. Η διαμόρφωση της σκέψης του συνολικά έως και σήμερα οφείλεται στην τετράκορδη τεχνική του, που έχει τα

να λαμβάνει μέρος σε μια έντονη συζήτηση μ' έναν γιατρό από την Αργεντινή και μια «παπανδρεϊκή» μεταφράστρια. Ο πρώτος ισχυρίζεται πως ο Μίκης είναι ο πατέρας του. Απ' αυτήν τη σχεδόν εξωφρενική

Ο Μίκης Θεοδωράκης με τον Φιντέλ Κάστρο στην Αβάνα το 1981

Ο Μίκης Θεοδωράκης και ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης δίνουν τα χέρια την εποχή που ο τελευταίος ήταν πρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας, στη δεκαετία του '80

ΑΡΧΕΙΟ ΔΟΑ

εξής χαρακτηριστικά: επικαλύψεις, παράλληλες κινήσεις, δεσπόζουσα μελωδία, προβολή, αναβολή, συμπύεση και αντίστιξη.

Τεθλασμένη Ιστορία

Εν συνεχεία μπαίνουμε στα άδυτα της ηγεσίας του ΚΚΕ. Το ταξίδι με τον Υπερσιβηρικό. Ο θυμώσοφος Χαρίλαος και οι άλλοι. Οι εσωτερικές διαμάχες. Το στοίχειωμα της αυτοκτονίας Ζαχαριάδη. Το σοσιαλιστικό όνειρο έχει υποστεί ραγίσματα. Οι σκόρπιες εξηγήσεις για τη μάχη της Αθήνας στον Εμφύλιο. Η ονειρώδης συνάντηση του Μίκη με τον Σοστακόβιτς. Η θύμηση του Αναγνωστάκη και η συγκρατημένη συγκίνηση του

Φλωράκη. Σε όλο αυτό το ταξίδι ο Ανδρουλάκης γράφει σχεδόν πυρετικά, με ισχυρή δοσολογία κομματικού χιούμορ. Από την κληρονομιά του Λένιν στο Κόμμα - Εκκλησία, ένα βαγόνι τεθλασμένης Ιστορίας. Με σκοπό να έρθει σε διάλογο με τις συγκλίσεις και τις διαφοροποιήσεις, ο συγγραφέας εφευρίσκει έναν μακρύ «διάλογο» του Μίκη με τον ορθολογικό εαυτό του. Οι απαιτήσεις του Μίμη Δεσποτιδίδη και ο Αντώνης Μπριλλάκης. Η πίστη του Νίκου Μπελογιάννη και οι αξιώσεις του Κώστα Φιλίνη. Το περίφημο «Πού πάμε;» του Ηλία Ηλιού. Η Ενωμένη Αριστερά και ο ρόλος του Ανδρέα Λεντάκη. Η «Απασιονάτα» της εγκώριας Αριστεράς συναντά το «Αξιον εστί» της νεοελληνικής αντίφασης.

**Μίμης και Μίκης.
Ο συγγραφέας
και ο μουσικο-
συνθέτης
κάθονται πλάι πλάι
σε εκδήλωση**

Τι μένει;

«Την πόρτα ανοίγω το βράδυ, τη λάμπα κρατώ ψηλά»

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η τοποθέτηση του συγγραφέα για το ιδεολογικό φορτίο του Μίκη. Αποκομμένος από τη βενιζελική προοδευτική παράδοση και σαφώς επηρεασμένος από τον διασπασμένο κεντρικό χώρο, ο μουσικοσυνθέτης είχε ως αποκλειστικό σημείο αναφοράς την εαμογενή Αριστερά. Αυτή είναι και η ακίλλειος πτέρνα στην πολιτική σταδιοδρομία του, κατά τον Ανδρουλάκη. Υποβαθμίζοντας τις υπόλοιπες διαστάσεις, αντιπροσώπευε το εύρος του κινήματος, καλύτερα τοποθετημένος από άλλους λόγω καταγωγής (Κρήτη, Μικρά Ασία) και λόγω της υψής του έργου του, εξέφραζε πάντα ένα φάσμα πατριωτικών δυνάμεων. Εγκλωβισμένος στο ξεμύπισμά του από τις περιστάσεις, όπως σημειώνεται στο βιβλίο.

Συνοδεία πιάνου

Οι κομματικές φιλοδοξίες εκατέρωθεν του πειράματος της φιλελευθεροποίησης Μαρκεζίνη. Η επάνοδος στην οικοδόμηση ενός μεγάλου λαϊκού κινήματος. Ο θαυμασμός του Μίκη για τον Τσιτσάνη και η συμπαράστασή του στον Μάνο Χατζιδάκι. Ενώ οι φίλοι του τον πιέζουν, δεν κινείται προς σχηματισμό κόμματος ευρείας βάσης. Ο Ανδρέας εργάζεται πυρετωδώς προς αυτή την κατεύθυνση. Η ένταξη του Βαφειάδη στο μεταπολιτευτικό ΚΚΕ εμποδίζεται από τη γραφειοκρατία και από άλλες εσωτερικές διαμάχες, ο Κύρκος με την απομόνωσή του και η νέα σελίδα της χώρας να γράφεται με Κοσκωτάδες, βαθιές απογοητεύσεις και απρόσμενες συνενυρέσεις. Τι μένει; Ίσως τα λόγια του Τάσου Λειβαδίτη, συνοδεία πιάνου: «Την πόρτα ανοίγω το βράδυ, τη λάμπα κρατώ ψηλά, να δούνε της γης οι θλιμμένοι, να 'ρθούνε να βρουν συντροφιά».

Αμφίθυμη στάση προς τη γενιά '70-'74

Πυκνά γεγονότα, πολλά προσωπεία

Στο βιβλίο ο χρόνος πηγαίνει μπρος - πίσω, προσπαθώντας να ανταποκριθεί στον χειμαρρώδη διάλογο των δύο Κρητικών. Το μαζικό κίνημα των Λαμπράκηδων λαμβάνει εκτεταμένη αναφορά. Η πολιτική και πολιτιστική αφύπνιση των νέων, πολύ πριν από τον Μάη του '68 και με άλλα χαρακτηριστικά. Θα μπορούσε να κάνει ο Μίκης Ιδρυτική Διακήρυξη για σχηματισμό κόμματος; Η θεοδωράκειος libido, κατά τον συγγραφέα, κορυφώνεται. Είναι βουλευτής ΕΔΑ. Η μεγάλη συναυλία στο γήπεδο του Εργοτέλη, με τον Κούνδουρο από κοντά, κάτω απ' το βλέμμα του Καζαντζάκη και την κυβέρνηση των «αποστατών» απέναντι. Μια γυναίκα που αναφέρεται ως Οπτασία θέτει το άλτο ζήτημα του Μίκη: ο αρχάγγελος Μιχαήλ σε πολλές διάσημες εικόνες του στην παλιά Ελλάδα προκαλεί φόβο, απεικονιζόμενος ως αστηνός φρουρός. Στα ζωκκλίσια όμως του Ψηλορείτη αναδεικνύεται το πνευματικό του κάλλος. Μια τσαρουχική μορφή, πλαστικά δουλεμένη. Θα πρέπει να αποφασίσει με ποιον ταυτίζεται, στην τέχνη και την πολιτική. Μ' αυτήν τη βυζαντινή λιτότητα, ο Ανδρουλάκης μάς φέρνει ακόμη πιο κοντά, στα εσώψυχα ενός αινίγματος.

Η δεκαετία '64-'74 όπως και οι παρασκηνιακές διεργασίες στην περίοδο της χούντας αποτελούν τον κύριο άξονα του βιβλίου. Πυκνά γεγονότα που καθορίζουν ακόμη και σήμερα τις πολιτικές εξελίξεις. Ο αυτοαναφορικός Μίκης σχεδόν αυτοβιογραφείται στο ψυχολογικό κλίμα της κάθε φάσης. Θέσεις και μετατοπίσεις, ανεξάρτητες από περιορισμούς. Οι Παπανδρέου και η ΕΔΑ πρωταγωνιστούν. Το πεζοδρόμιο έχει πάρει φωτιά, όπως

αντίστοιχα και το πολιτικό σκηνικό. Ο κόμβος της υπηρεσιακής κυβέρνησης Παρασκευόπουλου και παράλληλα ο κατακερματισμός του Κέντρου. Οι σχέσεις εγγύτητας - απόστασης με τον Ανδρέα. Το πλεονέκτημα του «άκαπνου». Οι επαφές των δύο ανδρών στο σπίτι της Σύλβας Ακρίτα. Το σύμπλεγμα νομιμοποίησης που διακατέχει την ιστορική Αριστερά είναι μία από τις κύριες θέσεις του Ανδρέα εκείνης της εποχής, κατά τα λεγόμενα του συγγραφέα. Ένα νέο κόμμα που μπορεί να σαρώσει, εκτός παραδοσιακών πολιτικών ορίων. Διαβουλεύσεις που τελειώνουν μέσα σε μια δίνη εγωισμών και αλληλοσυγκρουόμενων επιδιώξεων.

Μετέωρες πράξεις

Η νεοελληνική πολιτική περιπέτεια είχε πολλά προσωπεία και πράξεις που παραμένουν ακόμη και σήμερα μετέωρες. Τα «γιατί» παραμένουν βαθιά κρυμμένα. Ακόμη και σήμερα φαίνονται να έχουν διπλή όψη. Η ένταξη του Μίκη στους κομματικούς μηχανισμούς υπήρξε δύσκολη. Ενώ μπορούσε να οικοδομεί φιλίες με παλιούς διώκτες του και πραγματικούς αντιπάλους άλλων εποχών. Έτσι και με τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη, που βρέθηκαν πιο κοντά στην πρώτη μεταπολιτευτική περίοδο. Το σύνθημα «Καραμανλής ή τανκς» κόστισε στον Μίκη, καθότι στις πρώτες μεταδικτατορικές εκλογές δεν εξελέγη βουλευτής. Το Πολυτεχνείο υπήρξε ένα ακόμη κομβικό σημείο. Τραγουδήθηκε πολύ εκείνη την περίοδο, αλλά, σύμφωνα με τον Ανδρουλάκη, ο Μίκης είχε αμφίθυμη στάση προς τη γενιά '70-'74. Μέσα από «Το χρέος» μιλούσε για «αναγκαίο συμβιβασμό».